

MUSTAQILLIK SHAROITIDA O‘ZBEKISTON VA XITOIY O‘RTASIDAGI IKKI VA KO‘P TOMONLAMA HAMKORLIKNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI (1991–2024 YILLAR)

Mamatvaliyeva Gulnora Sirojiddinovna

Osiyo Xalqaro Universiteti Tarix yo‘nalishi 1- kurs Magistri

Annotatsiya: Ushbu tezisda O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikni qo‘lga kiritganidan keyin Xitoy Xalq Respublikasi bilan shakllangan ikki va ko‘p tomonlama hamkorlik munosabatlarining rivojlanish tendensiyalari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda siyosiy muloqot, iqtisodiy hamkorlik, investitsiya siyosati, transport-kommunikatsiya aloqalari hamda madaniy-gumanitar sohadagi o‘zaro munosabatlar 1991–2024 yillar doirasida o‘rganilgan. Shuningdek, hamkorlikning institutsional mexanizmlari va uning mintaqaviy taraqqiyotga ta’siri ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, Xitoy, xalqaro hamkorlik, tashqi siyosat, investitsiya, mintaqaviy integratsiya.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ДВУСТОРОННЕГО И МНОГОСТОРОННЕГО СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ УЗБЕКИСТАНОМ И КИТАЕМ В УСЛОВИЯХ НЕЗАВИСИМОСТИ (1991–2024 гг.)

Маматвалиева Гулнора Сирожиддиновна

Магистрант 1 курса направления «История»

Азиатский международный университет

Аннотация: В данном тезисе научно анализируются тенденции развития двустороннего и многостороннего сотрудничества между Республикой Узбекистан и Китайской Народной Республикой после обретения Узбекистаном независимости. В исследовании рассматриваются политический диалог, экономическое сотрудничество, инвестиционная политика, транспортно-коммуникационные связи, а также взаимодействие в культурно-гуманитарной сфере в период 1991–2024 годов. Кроме того, раскрываются институциональные механизмы сотрудничества и их влияние на региональное развитие.

Ключевые слова: Узбекистан, Китай, международное сотрудничество, внешняя политика, инвестиции, региональная интеграция.

DEVELOPMENT TRENDS OF BILATERAL AND MULTILATERAL COOPERATION BETWEEN UZBEKISTAN AND CHINA IN THE CONTEXT OF INDEPENDENCE (1991–2024)

Mamatvaliyeva Gulnora Sirojiddinovna

*First-year Master's student, History
Asian International University*

Abstract : This thesis provides a scientific analysis of the development trends of bilateral and multilateral cooperation between the Republic of Uzbekistan and the People's Republic of China since Uzbekistan gained independence. The study examines political dialogue, economic cooperation, investment policy, transport and communication links, as well as interaction in the cultural and humanitarian sphere during the period from 1991 to 2024. In addition, the institutional mechanisms of cooperation and their impact on regional development are revealed.

Keywords: Uzbekistan, China, international cooperation, foreign policy, investment, regional integration.

KIRISH

Mustaqillik sharoitida O'zbekiston tashqi siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida Osiyo-Tinch okeani mintaqasi davlatlari bilan hamkorlikni rivojlantirish belgilandi. Prezident Sh.M. Mirziyoyev O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga qilgan murojaatlarida mamlakat tashqi siyosatida iqtisodiy diplomatiya, savdo aloqalarini diversifikatsiya qilish va yangi strategik sheriklar bilan aloqalarni mustahkamlash ustuvor vazifa ekanini ta'kidlaydi.

Davlat rahbarining nutqlarida Xitoy bilan hamkorlik O'zbekistonning sanoat salohiyatini oshirish, transport infratuzilmasini rivojlantirish va innovatsion iqtisodiyotga o'tishda muhim omil sifatida qayd etiladi. Ayniqsa, Markaziy Osiyoda tinchlik va barqarorlikni ta'minlashda yirik davlatlar bilan konstruktiv muloqot olib borish O'zbekiston tashqi siyosatining muhim tamoyili sifatida ilgari suriladi.[1].

Shu nuqtayi nazardan, O'zbekiston–Xitoy munosabatlarini rivojlanish tendensiyalari asosida ilmiy tahlil qilish hozirgi davrda dolzarb hisoblanadi. Mazkur tadqiqotda tarixiy-kronologik yondashuv asosida O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi hamkorlik bosqichlari aniqlab olindi. Strukturaviy-tahliliy usul orqali hamkorlikning siyosiy, iqtisodiy va madaniy komponentlari o'zaro bog'liqlikda o'rganildi.

Shuningdek, institutsional tahlil usuli yordamida hukumatlararo komissiyalar, strategik kelishuvlar va mintaqaviy tashkilotlar doirasidagi hamkorlik mexanizmlari tahlil qilindi. Tadqiqotda xalqaro iqtisodiy munosabatlar nazariyasi va mintaqaviy integratsiya konsepsiyalari metodologik asos sifatida qo'llanildi.[2].

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda tarixiy-tahliliy, qiyosiy, tizimli va mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi. Shuningdek, rasmiy statistik ma'lumotlar, davlat rahbarlarining nutqlari, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Tadqiqotda 1991–2024 yillar davomida O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi hamkorlik dinamikasi

bosqichma-bosqich o'rganildi. Mazkur tadqiqotda kompleks ilmiy yondashuv qo'llanildi. Xususan, tarixiy-tizimli tahlil orqali 1991–2024 yillarda O'zbekiston–Xitoy munosabatlarining shakllanish va rivojlanish bosqichlari o'rganildi. Qiyosiy tahlil usuli yordamida hamkorlikning siyosiy va iqtisodiy yo'nalishlari boshqa mintaqaviy sheriklik modellari bilan solishtirildi.

Shuningdek, kontent-tahlil usuli orqali davlat rahbarlarining nutqlari, hukumatlararo bitimlar, strategik hujjatlar va xalqaro tashkilotlar hisobotlari o'rganildi. Statistik tahlil usuli savdo aylanmasi, investitsiya hajmi va qo'shma loyihalar samaradorligini baholashda qo'llanildi. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida xalqaro munosabatlar nazariyasi va iqtisodiy integratsiya konsepsiyalariga tayandik.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston–Xitoy hamkorligi mustaqillik yillarida bosqichma-bosqich chuqurlashib borgan. Dastlabki davrda asosiy e'tibor diplomatik aloqalarni yo'lga qo'yish va huquqiy bazani shakllantirishga qaratilgan bo'lsa, keyingi bosqichda iqtisodiy hamkorlik ustuvor ahamiyat kasb etdi.

Investitsiya sohasida Xitoy kapitali ishtirokidagi sanoat zonalari, energetika va logistika loyihalari iqtisodiy faollikni oshirdi. Transport-kommunikatsiya aloqalarining rivojlanishi O'zbekistonning mintaqaviy tranzit markaziga aylanishiga xizmat qildi.

Madaniy-gumanitar sohada esa ta'lim almashinuvlari, qo'shma ilmiy loyihalar va madaniy tadbirlar ikki xalq o'rtasidagi o'zaro ishonchni mustahkamladi.

Avvalo, siyosiy aloqalar mustahkamlanib, ikki davlat o'rtasida strategik sheriklik darajasi shakllandi. Bu holat ko'plab hukumatlararo kelishuvlar va oliy darajadagi tashriflar orqali tasdiqlandi. Savdo-iqtisodiy sohada Xitoy O'zbekistonning yetakchi savdo hamkorlaridan biriga aylandi. Energetika va sanoat tarmoqlarida amalga oshirilgan qo'shma loyihalar ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va yangi ish o'rinlari yaratishga xizmat qildi. Transport-logistika sohasida temir yo'l va avtomobil yo'laklari orqali tranzit imkoniyatlari sezilarli darajada oshdi. Madaniy-gumanitar sohada esa ta'lim, fan va madaniyat yo'nalishlarida almashinuv dasturlari kengayib, Konfutsiy institutlari faoliyati va o'zbek talabalarning Xitoyda tahsil olishi ikki xalq o'rtasidagi o'zaro tushunishni mustahkamladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi hamkorlik quyidagi asosiy yo'nalishlarda jadal rivojlandi:

Siyosiy hamkorlik: davlat rahbarlarining muntazam uchrashuvlari, strategik sheriklik maqomining mustahkamlanishi.

Savdo-iqtisodiy aloqalar: Xitoy O'zbekistonning yirik savdo hamkorlaridan biriga aylandi.

Investitsiya va energetika: neft-gaz, qayta tiklanuvchi energiya va sanoat loyihalarida qo'shma korxonalar tashkil etildi.[5].

Transport va logistika: Xitoy–Markaziy Osiyo–Yevropa yo'nalishlarida tranzit imkoniyatlari kengaydi.

Madaniy-gumanitar soha: ta'lim, fan va madaniyat sohasida almashinuv dasturlari yo'lga qo'yildi.

MUHOKAMA

Xalqaro munosabatlar bo'yicha tadqiqotchi J. Rolland fikriga ko'ra, Markaziy Osiyoda Xitoy bilan hamkorlik iqtisodiy manfaatlarga asoslangan pragmatik model sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bilan birga, M. Laruelle O'zbekiston kabi davlatlar uchun bunday hamkorlik iqtisodiy imkoniyatlar bilan bir qatorda strategik muvozanatni saqlash zaruratini ham yuzaga keltirishini ta'kidlaydi.[2].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, 1991–2024 yillar davomida O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi ko'p tomonlama hamkorlik izchil rivojlanib, strategik sheriklik darajasiga ko'tarildi. Ushbu hamkorlik O'zbekistonning iqtisodiy o'sishi, infratuzilma rivoji va xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etdi. [3].Kelgusida ham ikki davlat o'rtasidagi aloqalar o'zaro manfaatdorlik va barqaror rivojlanish tamoyillari asosida yanada chuqurlashishi kutiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, 1991–2024 yillarda O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi ko'p tomonlama hamkorlik barqaror va strategik xarakter kasb etdi. Ushbu hamkorlik O'zbekistonning iqtisodiy taraqqiyoti, tranzit salohiyati va xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qildi. [6].Kelgusida ham innovatsiyalar, "yashil iqtisodiyot" va raqamli texnologiyalar sohasida hamkorlikni kengaytirish ikki davlat uchun ustuvor yo'nalish bo'lib qoladi.[4].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Oliy Majlisga Murojaatnomalar to'plami. – Toshkent, 2018–2023.
2. Rolland N. China's Eurasian Strategy. – Washington, 2017.
3. Laruelle M. China's Belt and Road Initiative and Central Asia. – London, 2020.
4. Ergashev B. Markaziy Osiyoda iqtisodiy hamkorlik masalalari. – Toshkent, 2021.
5. Asian Development Bank. Central Asia Regional Economic Cooperation. – Manila, 2022.
6. World Bank. Uzbekistan Economic Update. – Washington, 2023.